

ШЛЯХИ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
УКРАЇНИ

На сучасному етапі параметри макроекономічної стабілізації вказують на вихід української економіки на траєкторію економічного зростання. Проблема визначення стратегії розвитку підприємництва в Україні на основі оцінювання досягнутих параметрів макроекономічної і макрофінансової стабілізації з позиції збереження стабільності подальшого економічного зростання набуває особливого значення.

Проблемами макроекономічної стабілізації займалися провідні економісти всього світу. Серед них такі відомі вчені, як Кейнс Дж., Фрідмен Ф., А.Лафер, Макконелл К. [1]. Вагомий внесок у розробку фундаментальних питань теорії фінансів зробили українські вчені Василик О., Огородник С., Панасюк Б. та інші.

В роботі Федосова В. автори розглядають ключові проблеми, що мають домінуючий характер у розвитку фінансової системи України в перехідний період до ринкових відносин та визначені основні напрями фінансової реструктуризації, які необхідно надалі здійснювати. Одна із таких проблем ними пов'язується з "відсутністю належної ефективності функціонування фінансової системи. На нестачу фінансових ресурсів накладається ще й украй неефективне використання як власних, так і запозичених коштів" [2].

Звідси, невирішеною проблемою залишається розробка показників оцінювання ефективності фінансової системи та пошук резервів генерування фінансових ресурсів. На наш погляд, для оцінювання ефективності функціонування фінансової системи одним із індикаторів може слугувати показник фінансової рівноваги бюджету.

Метою даної статті є розгляд деяких аспектів розроблення стратегії розвитку підприємництва в Україні та фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств на основі вирішення двоєдиної задачі макро-і мікрофінансової стабілізації шляхом нарощування фінансових ресурсів суб'єктами підприємництва (зміцнення фінансової стійкості підприємств) та удосконалення розподільчих процесів в фінансовій системі держави з урахуванням тенденцій, що склалися протягом минулого десятиліття в перехідній економіці України. Це є вихідною теоретичною основою вирішення зазначеної актуальної науково-практичної проблеми, що потребує виваженої державної політики щодо перерозподілу ресурсів в державі.

Американськими вченими Макконеллом К. і Брю С. фінансова довгострокова стратегія підвищення доходів фермерських господарств пов'язується не лише з політикою підтримки паритету цін і доходів фермерів, але й з проблемою перерозподілу ресурсів. Вони визнають, що державна політика в області сільського господарства була орієнтована, головним чином, на підтримку фермерських цін і доходів, а не на пом'якшення проблеми перерозподілу ресурсів, яка є основною причиною зниження цих доходів [1]. В умовах дефіциту фінансових і матеріальних ресурсів в Україні зазначений підхід, при розробленні стратегії фінансової стабілізації сільськогосподарської галузі, заслуговує на увагу.

Дослідження функціонування бюджетного механізму та фінансування витрат сільгосптоваровиробників за 1991-2000 рр. показало, що використання фінансових ресурсів в українській економіці виявилось в цілому неефективним і не вплинуло на зміцнення фінансової стійкості підприємств сільськогосподарської галузі.

Для переломлення негативних тенденцій, що фактично склалися в цілому в економіці та у різних її сферах та з метою їх позитивного розвитку в контексті економічного зростання, необхідно аналізувати макроекономічні індикатори, які відображають фінансові процеси пов'язані з виробництвом продукції в Україні. Найбільш узагальнюючим показником є валовий внутрішній продукт (ВВП); він за своєю сутністю є тією вартісною величиною де переплітаються економічні інтереси держави, населення, галузей економіки і підприємницьких структур. ВВП доцільно аналізувати у взаємозв'язку з показником валової доданої вартості (ВДВ), яка створюється в процесі валового випуску виробництва продукції в окремих галузях економіки (ВВ) та їх витрат (проміжного споживання - МВ).

Для виявлення розвитку тенденцій в економіці, аналіз зазначених показників нами здійснюється у порівнянні з показниками однієї із галузей економіки. Бажано галузі, ефективне функціонування якої є безперечним фактором фінансово стабільного розвитку української економіки. Таким є сільськогосподарське господарство.

З цією метою пропонуємо розраховувати на основі трендового методу показники, які, на наш погляд, характеризують: інтенсивність зростання в економіці ВВП (Іввп*); інтенсивність продукування ВДВ в окремій галузі, або за окремими видами економічної діяльності (Ісгдв) та її динаміку змінення (І вdv*); ефективність виробництва продукції в економіці (Іефвп) та динаміку її змінення (Іефвв*); доходність виробництва продукції

в економіці (Ічвп):

1. Показник інтенсивності зростання валового внутрішнього продукту визначається співвідношенням коефіцієнтів концентрації ВВП у випуску продукції в поточному і базисному періодах, розрахований за формулою: $I_{ввп}^* = K_{кввп} / K_{кввп}^*$.

2. Показник інтенсивності продукту

3. Для виявлення розвитку тенденцій, що склалися протягом певного періоду у продукуванні ВДВ у випуску продукції нами застосовується показник змінення інтенсивності продукування ВДВ галузі (економіки), з використанням наступної формули:

$$I_{вдв}^* = K_{вдв} / K_{вдв}^*$$

де: - $K_{вдв}$ – коефіцієнт концентрації валової доданої вартості у випуску продукції в поточному і базисному періодах; оптимальне значення = 1.

4. Показник ефективності виробництва продукції галузі (економіки) характеризує скільки на 1 гривню витрат створено валової доданої вартості у виробництві продукції і розраховується як відношення валової доданої вартості ($K_{вдв}$) до відповідного поточного споживання ($K_{пс}$):

$$I_{ефвп} = K_{вдв} / K_{пс}$$

5. Для виявлення тенденцій у зміні ефективності виробництва продукції галузі (економіки), що склалися протягом певного періоду відносно базового року (1990р.), нами застосовується показник, який розраховується за наступною формулою:

$$I_{ефвп}^* = I_{вдв}^* / I_{сп}^*, \text{ (оптимальне значення = 1)}$$

6. Показник доходності виробництва продукції економіки в цілому розраховується як співвідношення чистого валового продукту (зарплата плюс прибуток) до валового випуску продукції: $I_{чвп} = ЧВП / ВВ \times 100\%$. Він характеризує рівень отриманого чистого валового продукту у валовому випуску продукції.

Застосування вищевказаних показників (1-6) дало можливість встановити, що інтенсивність продукування ВВП у виробництві усіх галузей економіки в 2000 р. порівняно з 1990 р. скоротилася в 1.09 рази. Найнижчим протягом минулого десятиліття був рівень продукування ВВП в 1993 р. (відповідно < в 1.26 рази) і найвищим в 1999 році (відповідно < в 1.05 рази) [3].

Встановлено стійку тенденцію скорочення продукування валової доданої вартості у виробництві продукції економіки України. Її рівень у випуску продукції у 2000 р. порівняно з 1990 р. скоротився в 1.23 рази і становив 38.6% (у 2001 р. – 39.5%) [5.6].

Якщо в 1990-1991рр. на кожну гривню використаних інституційними одиницями для виробничих потреб товарів, матеріальних та нематеріальних послуг в економіці створювалось відповідно 90-97 коп. доданої вартості, то зменшившись в 1993 р. до 64 коп., вона залишилась майже на тому ж рівні протягом усіх наступних років (2000 р. – 62.8 коп., 2001 р. – 65.3 коп.).

В сільськогосподарській галузі з 1990 по 2000 рр. інтенсивність продукування ВДВ скоротилася в 1.5 рази за рахунок збільшення матеріальних і нематеріальних витрат при виробництві продукції. Слід зауважити, що порівняно з найнижчим рівнем у 1998 р., показник інтенсивності ВДВ в 2001 р. зріс в 1.22 рази, але не досяг початкових 64.7% ВДВ у випуску продукції. Водночас, в самій структурі ВДВ з 1990 по 2000 рр. відбулося скорочення часток оплати праці в 2 рази, податків в 3.7 рази, поряд із зростанням частки змішаного доходу і споживання основного капіталу в 1.4 рази, що становить 80.1% від обсягу валової доданої вартості.

Зменшення частки оплати праці найманих працівників в структурі ВДВ відбулось за рахунок значного скорочення середньої заробітної плати в сільському господарстві. Навіть сприятливого для галузі 2000 р., вона зросла лише на 9.4% порівняно з попереднім роком, і була набагато нижчою, ніж в інших галузях економіки, а саме: в промисловості - на 42.9%, транспорті на - 44.9 % [4]. Частка податків скоротилася, в значній мірі, внаслідок зменшення бази оподаткування і введення сільськогосподарського податку. Зростання частки валового прибутку, змішаного доходу в структурі ВДВ, водночас із погіршенням всіх без виключення показників сільськогосподарських підприємств, пояснюється ще й тим, що до складу цієї групи, включається частка споживання основного капіталу (амортизації) та змішаного доходу.

Аналіз показників також свідчать, що доходність як самої сільськогосподарській галузі так і її вплив на показник доходності всієї економіки значно скоротився. Якщо на початок трансформаційних процесів рівень ВДВ у виробництві продукції в галузі сільського господарства був вищим, ніж в цілому в економіці на 17.4%, то до 2000 р. він скоротився до 4.52%. Спостерігалась стійка тенденція спаду ефективності виробництва сільськогосподарської продукції (в 2.4 рази), особливо в 1996-1999 рр. Ефективність виробництва в цій галузі порівняно з відповідним показником в економіці була нижчою в 1.7 рази.

Отже, аналіз структури виробництва товарів у вітчизняній економіці, здійснений на підставі розрахованих вище показників свідчить, що протягом 1990-2000 рр. спостерігалась стійка тенденція скорочення валового внутрішнього продукту у валовому випуску продукції, та скорочення продукування валової доданої вартості, внаслідок зростання рівня матеріальних і нематеріальних витрат (в тому числі і за рахунок

інфляційних цін), як в цілому в економіці, так і в такій потенційно прибутковій галузі як сільське господарство.

Таким чином, визначаючи стратегію розвитку підприємницької діяльності і фінансового оздоровлення підприємств сільського господарства варто застосовувати фінансові механізми за допомогою яких можна переломити негативні явища, що склалися в розподілі та перерозподілі фінансових і матеріальних ресурсів в різних сферах економіки у 1990-2000 рр.:

- в економіці в цілому, зокрема в сільському господарстві, відбувається стійке скорочення нагромадження основного капіталу;
- темпи зростання витрат на державне управління перевищують темпи споживчих витрат населення;
- за умови нарощування експорту сільськогосподарської продукції (переважно зерна) сталося скорочення запасів державного матеріального резерву;
- в сільськогосподарській галузі не відбувається зростання продукту чистого прибутку на підприємствах державної і колективної форм власності, який є головним джерелом зростання власного капіталу і зміцнення фінансової стійкості підприємств;
- нарощування в сільськогосподарській галузі валової доданої вартості відбувається головним чином за рахунок збільшення доходу (змішаного доходу) в приватних господарствах і споживання основного капіталу (амортизації);
- нарощування фінансових ресурсів тільки за рахунок зростання доходу в приватних господарствах і амортизації без нарощування продукту чистого прибутку на державних і колективних сільськогосподарських підприємствах не забезпечує обсяги фінансування, необхідні для фінансової стабілізації всієї галузі.

На основі викладеного можна зробити висновок, що нарощування фінансових ресурсів у сільськогосподарській галузі вимагає переходу від неефективних заходів фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва до пошуку шляхів підвищення його прибутковості. Порядок експортування сільськогосподарської продукції має захищати право сільгосптоваровиробників на отримання прибутків та забезпечувати рентабельність його виробництва. Діюча в державі багато років система, за якою основна частина прибутку від експортування сільгосппродукції осідає у вітчизняних і зарубіжних трейдерів не повинна мати місця в українській економіці.

Зростання доходу в приватних господарствах стимулюватиме розвиток малого і середнього бізнесу в регіонах. Але інтенсивність розвитку як приватного, так і колективного підприємництва, без розблокування іпотечного кредитування, не вирішить проблеми нагромадження основного капіталу, необхідного для інноваційного розвитку сільськогосподарської галузі.

Параметри формування і використання ВВП та пов'язані з цим пропорційні співвідношення макроекономічних показників мають коригуватися як на стадії їх прогнозування, так і в процесі фактичного виробництва товарів, послуг та продукту ВДВ.

Запропонований підхід до розробки стратегії розвитку підприємництва в Україні, на підставі аналізу тенденцій фінансово-економічного розвитку держави у 1990-2000 рр., з позиції виявлення і підтримки прибуткових виробництв (як сільськогосподарських, так і інших), здатних інтенсивно генерувати додану вартість і забезпечувати зростання чистого прибутку в її структурі, дасть можливість нарощувати обсяги фінансових ресурсів підприємств та удосконалювати розподільчі процеси в фінансовій системі держави на основі виваженої державної політики щодо використання ресурсів в державі. Це шлях до фінансової економіки водночас на макро-і мікрорівні, збереження параметрів економічного зростання і досягнення макроекономічної стабільності в Україні.

Література:

1. Кэмпбелл Р.Макконнелл. Стэнли Л.Брю. Экономикс: Принципы, проблемы и политика: В 2 т.: Пер.с англ.11-го изд.Т.І.-М.: Республика, 1992., том 2. – 250 с.
2. Дмітрієва Н.А. Визначення економічної ефективності на макро-та мікрорівні//Фінанси України №9.-2000.-С.68-7
3. Мале підприємництво в Україні: процес розвитку. За ред. Д.Ляпіна.- Інститут конкурентного суспільства.-Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва.-Київ.-2001.- С.62-69.
4. Наумова Л.Ю. Бюджетний механізм фінансової стабілізації України. 2003р., №4. - С.19-28.
5. Статистичний щорічник України за 1996 рік. К.: Вид. "Українська енциклопедія" ім. М.П.Бажана.- 1997. - С.18-19
6. Статистичний щорічник України за 2001 рік К.: "Техніка", - 2002. - С.34-35.